

PROPOSTES PEL SOCIALISME EUROPEU. ALGUNS ELEMENTS PEL DEBAT

RAIMON OBIOLS

Introducció

Aquest document vol contribuir a una discussió sobre la **situació actual a Europa** i sobre les **perspectives del socialisme europeu**.

Son temes que ens interessen prioritàriament perquè, a mig i llarg termini, quasi tot hi està subordinat. En aspectes bàsics, les solucions als problemes i reptes de les nostres societats seran europees o no seran.

Es pot dir també que les principals reptes del món de la globalització accelerada, ple de possibilitats i amenaces, tindran un o altre tipus de sortida en funció de la capacitat d'Europa per constituir-se en una força global.

La globalització pot esdevenir un potent "*federador*" d'Europa i del socialisme europeu, però també en pot esdevenir un '*inhibidor*' si prosperessin en els propers anys les actituds de replegament nacional.

Depèn de l'evolució de les opinions públiques i dels projectes polítics que s'imposin en els propers temps que les coses vagin en un o altre sentit. Per això aquest no pot ser un moment per la pausa reflexiva; cal reflexió i debat, però sobretot cal acció europea.

La situació europea

La situació de la Unió europea no és bona. El futur de la Constitució és en suspens a causa del resultat negatiu dels referèndums a **França** i als **Països Baixos**. En les institucions europees i en els governs és un moment de pausa, més o menys "reflexiva", i apareixen noves divisions en els governs i en les opinions públiques. No és cert, com alguns interessadament afirmen, que "*el Tractat constitucional és mort*": els processos de ratificació han continuat en part, i una majoria dels Estats membres de la UE, representant una majoria de la població de la Unió, s'han pronunciat ja a favor.

Creiem que es produirà una **represa del procés constituent** perquè la integració d'Europa és una necessitat que tendirà a imposar-se en els propers anys per damunt dels avatars.

Però no es pot preveure ara, amb precisió, quines formes i continguts concrets, quins calendaris, programes i lideratges tindrà la futura represa. La crisi deixa obertes distintes opcions, sobre les que cal reflexionar i debatre a fons, sense que això impliqui l'aturada del procés constituent.

La reflexió i el debat són imprescindibles, perquè aquesta crisi del procés constituent **no és la causa sinó la manifestació** d'una crisi europea d'abast més ample, que ens cal comprendre si volem trobar respostes adequades.

Si mirem les coses tal com són, a Europa hi ha **síntomes de crisi** en aspectes claus: una **situació econòmica i social problemàtica**, amb **creixement feble** i visibles **retards comparatius** en relació a altres regions del món globalitzat, sentiments difusos d'**inseguretat**, una tendència a la **precarització del treball** i a l'**exclusió social** de franges de la població (especialment entre els **joves**), problemes de **disgregació** lligats als **fenòmens migratoris**; i també un **distanciament visible entre la ciutadania i els instruments i institucions de la política** (que no hauríem de confondre precipitadament amb un fenomen de despolitització).

El **panorama polític** és bastant problemàtic. Al "*no*" francès i holandès del 2005 i als reptes derivats de l'ampliació de la UE, el 2004, s'hi afegeixen situacions d'incertesa i dificultats a la majoria dels grans Estats membres, amb la peculiar excepció d'**Espanya**. A **França** hi ha una crisi política profunda, amb la doble incògnita del resultat de les presidencials del 2007 i del projecte europeu que impulsarà el successor o successora de **Chirac**. A **Gran Bretanya** hi ha una atmosfera de final de regnat: la crisi derivada de la insensata invasió d'Iraq i una sèrie de problemes interns han dut **Blair** a la cota més baixa de popularitat d'un "*premier*" d'ençà de 1960 (26 %). Els possibles successors, **Gordon Brown** i **David Cameron**, rivalitzen en euroescepticisme.

A Itàlia, la victòria de la coalició encapçalada per **Romano Prodi** i l'elecció de **Giorgio Napolitano** com a president de la República són una bona notícia, però el nou govern disposa d'una majoria escassa. **Alemanya** podria eventualment formar una coalició d'impulsors del procés constituent, amb **Espanya, Itàlia, Bèlgica, Àustria, Luxemburg** i altres països; però parlant d'una "*refundació*" de la UE, **Angela Merkel** sembla matisar la seva posició primera de mantenir fermament el procés de ratificació europea de la Constitució. Les tendències a la

“renacionalització” de les polítiques governamentals són presents més o menys arreu. A **Polònia**, en especial, els conservadors en el govern han format coalició amb forces populistes i d'extrema dreta, radicalment antieuropees.

Riscs i oportunitats

Encara que aquest panorama europeu no és positiu, **no donem al terme "crisi europea" una connotació només negativa.**

Malgrat la crisi, “*la nave va*”: la màquina comunitària segueix funcionant; i l'ampliació ha generat un notable dinamisme i progrés econòmic en els nous Estats membres, mentre una cua de països volen ingressar a la Unió.

Les crisis plantegen riscos però també obren oportunitats. En la situació europea actual, les oportunitats són considerables. En canvi abunden les previsions pessimistes i les "*utopies negatives*", que assenyalen els problemes i riscos que tenen les nostres societats, però ignoren les indiscutibles possibilitats que hi ha obertes al davant.

Fins i tot no manquen veus que indiquen que a Europa l'aire del temps comença a evocar el dels anys 30 del segle passat, quan s'intuïa una catàstrofe sense percebre'n el perfil exacte i sense saber què fer per evitar-la. Alguns, des de posicions neoconservadores (i també des de sectors minoritaris de l'esquerra), parlen de la conveniència, per sacsejar la passivitat i el declivi d'Europa, d'una crisi catàrtica, un renéixer de l'esperança, els lideratges i l'agonisme col·lectiu dels temps bèl·lics del passat: "*what we need is leadership and disaster*".[1]

La tesi reaccionària del "*com pitjor, millor*" ha fet sempre un mal immens als pobles i a la política d'esquerra. Les tesis “*declivistes*” i catastrofistes, d'altra banda, no son innocents; com no ho són tampoc les que, simètricament oposades, han abonat durant tants anys l'optimisme beat que afirmava que el mercat ho resoldria tot. Unes i altres expressen els interessos dels qui desconfien o s'oposen al poder resolutiu de les majories democràtiques.

Molts i moltes socialistes europeus creiem que la situació actual és, precisament pel seu caràcter crític, una oportunitat inèdita per impulsar una discussió transnacional europea i una convergència de les nostres polítiques i dels nostres instruments per fer política a Europa en els propers anys.

A Europa i a l'esquerra son avui urgents noves anticipacions polítiques positives que, apuntin a una represa de consciència individual i col·lectiva en el conjunt de les opinions públiques europees, i en el nostre propi camp, davant del reptes i de les coses que hem de fer en els propers anys.

Uns “*nous començaments*” de l'esquerra europea no sols son desitjables: són necessaris i possibles sobre la base d'una modernització intel·ligent dels nostres plantejaments i d'una innovació decidida dels nostres projectes i mètodes d'acció.

Un projecte europeu dels i de les socialistes

Si aquesta perspectiva de desenvolupament de noves iniciatives polítiques, amb el desenvolupament efectiu d'un nou subjecte polític europeu (el Partit socialista europeu, **PSE**) no avança, la tendència evolutiva podria esdevenir negativa: cap a replegament i una renacionalització de les nostres polítiques i, en conseqüència un afebliment de les nostres capacitats, fins i tot en els àmbits nacionals. Per això creiem que un **projecte europeu dels i de les socialistes** és indispensable i prioritari.

El menys que es pot dir, però, és que **no es tracta d'una tasca senzilla**. Els obstacles son abundants. Una discussió d'àmbit europeu no és fàcil, a causa de la prioritat dels afers nacionals, la diversitat de les cultures polítiques, i el filtre, encara importants, que imposen les distàncies i les llengües.

A aquestes dificultats s'hi suma la **imprevisibilitat** d'un futur que, potser més que mai, és enigmàtic. Però encara que els esdeveniments no son predictibles, les **tendències** sí ho son, a condició de llegir amb encert l'evolució del present. Les anticipacions compten. En la vida econòmica són un dels principals indicadors de confiança. En l'acció política l'anticipació (una determinada visió del futur, un projecte), és la força que genera el dinamisme col·lectiu i obre la possibilitat de nous avenços.

Avui una majoria de les opinions públiques creu que Europa necessitaria obrir un nou període de relançament polític i econòmic, amb ambició i visió de futur. Aquesta demanda apunta a més desenvolupament i innovació, ocupació qualificada, inversions en formació, recerca i serveis, cohesió social sobre la base d'una fiscalitat no punitiva i justa. Saben que **és a nivell europeu i mundial que es verificaran les batalles decisives** pel seu nivell de vida i la seva seguretat professional i social.

Preocupades pels **efectes de la globalització**, les opinions públiques s'interroguen sobre **el futur d' Europa** i demanen noves respostes que tinguin credibilitat, eficàcia i coherència.

Els qui creiem que aquests reptes sols es podran afrontar amb un projecte europeu ambiciós tenim la confiança que **podem aconseguir el suport de les majories** europees si plantegem amb claredat un **projecte comú dels socialistes europeus**.

Som en una situació que fa necessari i possible aquest objectiu, i seria una llàstima que en els àmbits de l'esquerra, el socialisme i la socialdemocràcia d'Europa no es produís l' intens debat necessari i les iniciatives adequades en aquesta direcció.

El que plantegem és complexe, però es pot formular d'una manera simple: una iniciativa, amb voluntat de continuïtat, per discutir entre nosaltres i transnacionalment, amb l'objectiu d'**aportar la nostra contribució d'idees i d'iniciatives pràctiques** a tres reptes, avui estretament interrelacionats:

1. **El relançament del procés constituent d'Europa,**
2. **la revitalització del debat polític europeu,**
3. **la modernització europea del projecte socialista.**

La crisi del procés constituent

Si ens preocupa l'actual "*crisi constituent*" europea no és principalment per una pruija europeïsta o federalista sinó perquè partim d'una doble constatació:

1) la unitat política d'Europa és un objectiu estratègic necessari per fer front als reptes que es plantegen als nostres pobles (**defensa i desenvolupament del model social europeu, igualtat de gènere, lluita contra les desigualtats, revitalització dels processos democràtics, cohesió social i territorial, transició a una economia del coneixement , impuls a la recerca i a la innovació, gestió restauradora del medi ambient i del paisatge, paper d'Europa al món**);

2) sols podrà seguir construint-se l' Europa política mitjançant **el consens i el suport dels seus pobles** i si amples conjunts de ciutadans i ciutadanes participen en la seva construcció.

A causa del resultat negatiu dels referèndums a **França** i als **Països Baixos**, el procés de ratificació de la Constitució europea està qüestionat. Si el vot que va guanyar a aquests dos països hagués tingut una orientació inequívoca, les coses serien, a Europa, relativament més senzilles. No és el cas: els "no" van ser molt heterogenis, fruit, com ha escrit **Habermas**, de "*sentiments ambivalents i motivacions barrejades*". Altres han interpretat els "no" com un vot de càstig "*multilevel*", en distints nivells i direccions.

En tot cas, no és possible una resposta que doni satisfacció a posicions tan diverses com, d'una banda, les dels comunistes i trotsquistes francesos, una part dels socialistes, dels verds i dels "altermundialistes", o, de l'altra, les de l'extrema dreta de **Le Pen** i de la "dreta "sobiranista" de **De Villiers** o **Pasqua**. El mateix es pot dir pel que fa al vot negatiu a **Holanda** o a d'altres països amb elevat percentatge d' euroescèptics.

En tot cas, els esdeveniments posteriors a la doble victòria dels "no" ha mostrat com a mínim tres coses:

primer, que **no existia el famós "pla B"** pel cas que el procés de ratificació topés amb posicions contràries en algun dels Estats membres;

segon, que els defensors d'un "no europeista d'esquerra" **no tenien un projecte alternatiu únic i precís**, més enllà de la defensa de l'Europa social o de l'afirmació general que "*una altra Europa és possible*";

i **tercer**, que **darrera del compromís del projecte** de Tractat constitucional hi havia, entre els governs nacionals **posicions i projectes diferents** (aquest és, per cert, el tret definitori de tot compromís i no hauria de constituir cap sorpresa).

L'actual "*període de reflexió*" té per causa principal el tercer d'aquests fets: qüestionada la viabilitat del compromís constituent, els governs i sectors més favorables a una Unió fonamentalment intergovernamental (minimalista i neoliberal) es precipitaren a dir que la Constitució havia mort (oblidant que el projecte de Tractat aprovat l'octubre de 2004 i signat a Roma pels representants de tots els Estats membres, comptava amb una majoria que ha anat augmentant). En canvi, els partidaris d'avenços en l'integració comunitària i política d'Europa es pronunciaren per la continuació d'un procés constituent subscrit per la Convenció europea i pels governs de la Unió.

El “període de reflexió” i els escenaris de sortida

En aquesta situació, ni es podia seguir endavant com si res no hagués passat, ni era acceptable donar per enterrada la Constitució. Així, el Consell europeu del 16 i el 17 de juny de 2005 va trobar una solució de compromís obrint un "*període de reflexió*" sobre el futur d'Europa i del Tractat constitucional, el mèrit principal del qual, en la seva primera fase, ha estat posar en evidència les **diferències** existents entre els distints governs nacionals de la UE, però també el fet que el Tractat ha estat ratificat per nous Estats membres : **Luxemburg, Bèlgica, Estònia**, probablement **Finlàndia** a l'estiu del 2006 (que esdevindrà així el 16è Estat membre del camp del “sí”), i compta per tant amb un suport majoritari, mentre que altres han decidit ajornar la ratificació *sine die* o no l'han posat de moment a l'agenda (**Dinamarca, Gran Bretanya, Irlanda, Polònia, República Txeca i Suècia**)[2].

Davant la situació actual, els escenaris de sortida que s'han plantejat son esquemàticament els següents:

1) la continuació del procés de ratificació del Tractat constitucional.

Havent continuat algunes ratificacions després dels resultats francès i holandès, es tractaria de continuar el procés, amb l'objectiu d'assolir el mínim de les quatre cinquenes parts dels Estats membres (vint de vint-i-cinc), esperant que els altres decidissin finalment sumar al “sí”;

2) Fórmules que facilitin una ratificació a França i Holanda. Es planteja que, sense el canvi de posició d'aquests dos països és difícil que els qui han ajornat la ratificació se sumin al Tractat. Es tractaria d'estudiar fórmules que permetessin sotmetre als dos països un nou plantejament (per exemple sotmetent a aprovació només les parts I i II del Tractat, amb una declaració política o un protocol addicional que garantís el compromís de la UE en el manteniment del model social europeu);

3) Aprovació d'un Tractat constitucional reduït o modificat. És l'opció que cercaria un consens per adoptar els aspectes menys controvertits del Tractat constitucional: reformes en la Presidència del Consell, creació del Ministre d'afers exteriors, introducció del vot per majoria qualificada en noves matèries, etc.;

4) Revisió dels Tractats actuals. Es limitaria, davant la impossibilitat de ratificació del Tractat constitucional, a revisar els Tractats vigents per a efectuar les modificacions imprescindibles pel funcionament de la Unió ampliada a 27 o més Estats membres;

5) Adopció d'alguns elements del Tractat constitucional, sense modificació dels Tractats: consistiria en anar implementant alguns

elements del Tractat institucional mitjançant acords interinstitucionals sense modificació dels Tractats.

6) Constitució d'un nucli de països disposats a avançar en una major integració: el cap de govern belga, **Verhofstadt**, ho ha proposat pel grup de països de l'euro-grup, i **Chirac** ha parlat també d'un "grup pioner".

És difícil - i no és ací el nostre objectiu - fer una valoració d'aquesta gradació d'opcions, o d'altres que es puguin formular, i de la seva viabilitat futura.

Des d'un punt de vista polític, l'objectiu desitjable per nosaltres és clar: el fet que el Tractat constitucional hagi estat ratificat per una majoria dels nostres conciutadans i conciutadanes, així com per una majoria dels Estats membres, ens legitima i ens impulsa a defensar la continuació del procés de ratificació del Tractat constitucional. En particular, creiem que **és important mantenir els avenços de les parts I i II del projecte, per permetre un sistema de decisions més transparent, eficaç i democràtic.**

No es pot abandonar el procés constituent, però és evident també que cal respondre a les preocupacions expressades per una part important de l'electorat, permetent als països que han votat en contra, i als països que han decidit deturar el procés, obrir una via cap al consens general.

En aquest sentit valorem positivament la **resolució** sobre el període de reflexió que aprovà el **Parlament europeu** el passat 19 de gener de 2006 (per 325 vots, 125 en contra i 51 abstencions).

Reafirmant el suport al Tractat constitucional i subratllant que els problemes polítics i la feblesa institucional de la UE poden agreujar-se si no s'implementessin les reformes necessàries, el PE proposa l'estructuració d'un debat associant les institucions europees i nacionals, així com les societats civils, sobre totes les qüestions de fons relatives a la construcció europea i al seu futur. Proposa com objectiu donar respostes adequades a les preocupacions manifestades per l'electorat francès i holandès, de manera que les dificultats per la ratificació del Tractat constitucional no esdevinguin insuperables. Afirma que totes les opcions estan obertes sobre el futur, però considera que una conclusió positiva del període de reflexió i debat consistiria en mantenir el Tractat constitucional, cosa que sols serà possible si el procés s'acompanya de mesures importants destinades a donar confiança i persuadir a l'opinió pública.

El calendari

La resolució del PE considera que les conclusions del període de reflexió haurien d'establir-se com més tard a la **segona meitat de 2007** (any amb presidència alemanya en el primer semestre, i portuguesa en el segon). Evidentment, el calendari polític-electoral influirà molt en el ritme i l'orientació futura del procés (el 2007 hi haurà **eleccions a França i als Països Baixos**).

És raonable suposar que unes conclusions del període de reflexió se situïn el 2007, sota presidència alemanya o portuguesa. El Consell europeu de juny de 2006 podria decidir una extensió del període, tal com ha suggerit l'actual presidència austríaca.

Més enllà d'aquests terminis, hi ha un cert consens en la UE sobre el criteri que **el 2009 hauria de ser considerat com una data límit per a l'entrada en vigor d'un nou Tractat**, per consideracions polítiques de fons, en relació a la vitalitat i viabilitat del procés d'integració i al fet que el marc institucional actual i la perspectiva d'una nova ampliació prevista pel 2007 o 2008 (**Bulgària i Romania**) fan indispensable procedir a unes reformes.

Un procés més llarg augmentaria el risc d'una pèrdua general de confiança, amb una sensació de carreró sense sortida i una creixent "*eurofatiga*" de les opinions públiques i de les forces polítiques i els governs.

Ens trobem així davant d'un calendari (**2006 i 2007, i més enllà fins el 2009**) al llarg del qual es pretén efectuar un debat i una negociació. L'objectiu general d'aquest període seria la definició i la posta en marxa d'una sortida consensuada per acordar el nou Tractat constitucional.

És tenint en compte aquest calendari que s'haurien de desplegar les iniciatives i debats europeus dels socialistes.

El "debat ciutadà"

És probable que, sense el xoc que significà el "*no*" de França i a Holanda, l'Europa "*oficial*" no hagués tingut la lucidesa d'assumir fins a quin punt, en els darrers anys, una part important de la ciutadania s'havia distanciat de l'Europa de les institucions.

Ara es pretén de nou fer front al problema de la implicació i la convergència de les opinions públiques europees sobre el projecte constituent europeu. De nou es posa a l'ordre del dia una àmplia

discussió de les qüestions europees i s'organitzen debats nacionals i també d'àmbit general europeu.

El 13 d'octubre de 2005, la Comissió proposà el que denominà el "**Pla D, de democràcia, diàleg, debat**"[3], i la vice-presidenta **Margot Wallström**, responsable de relacions institucionals i de l'estratègia de comunicació, ha endegat un conjunt d'iniciatives en aquesta direcció. Aquest debat sobre el futur europeu compta a Internet amb una pàgina en català bastant activa[4].

En el rerafons d'aquests plantejaments de debat i auscultació de les opinions hi ha la percepció, tal com s'ha afirmat repetidament, que "*és el context més que el text*" allò que motivà el doble rebuig francès i holandès a la Constitució. Es parteix de la constatació que una majoria de l'opinió europea és favorable a una Constitució (en un percentatge que evoluciona al voltant del 65 %) i que àdhuc a **França** i a **Holanda** la ciutadania té una percepció majoritàriament favorable a una Constitució europea (68 % a França segons el darrer eurobaròmetre).

Però una limitació (i eventualment un problema) que planteja aquest enfocament a la recerca d'un nou consens constituent en les opinions públiques, és que correspon a l'esquema d'una Europa que des de dalt convida a un debat democràtic a les societats civils nacionals. Aquest enfocament avui per avui és l'únic possible, i és positiu si allò que es vol és aconseguir que els ciutadans i ciutadanes tendixin a confiar més en una UE més receptiva, oberta i transparent. També pot influir en un progressiu canvi de percepcions que ajudi el procés de negociació d'un acord sobre el Tractat constituent[5].

Però tothom és conscient de l'entropia dels "*fòrums ciutadans*" convocats verticalment, que no poden ser substitutius dels necessaris processos polítics de deliberació i agregació d'opinions i consensos actius, de majories polítiques i electorals, que sols poden venir del joc de les forces polítiques, socials i culturals, en els diferents països i, d'una manera creixent, en l'espai transnacional europeu.

La manifestació més gràfica dels límits d'aquest procediment "*vertical*" és l'acumulació de centenars de contribucions d'individus i col·lectius que se succeeixen, amb una considerable entropia, en les pàgines *web* de les Institucions que a Internet promouen la discussió. La plètor d'aportacions individuals genera el doble problema de la indiferenciació i del col.lapse.

Es tracta de procediments que, en el millor dels casos, poden permetre que les opinions dels ciutadans i dels col·lectius siguin escoltades. Però

no son funcionals per a la conformació i agregació d'opinions, projectes i consensos actius, de majories polítiques que puguin influir decisivament sobre el curs de les coses. Aquests processos només poden produir-se en una dimensió "*horitzontal*", en els àmbits nacionals i, de manera paulatina, en l'àmbit transnacional europeu.

La conclusió de tot plegat ens sembla que és aquesta: **les institucions no poden substituir les forces polítiques i socials**; i a mig termini **les forces polítiques i socials d'àmbit nacional tampoc podran substituir el paper creixent dels subjectes col·lectius europeus**, que assoliran un paper cada vegada més important.

Per tal d'aconseguir una resposta positiva a l' "*impasse*" constituent i generar una dinàmica de relançament del projecte europeu, la combinació de **negociació entre les majories democràtiques nacionals i els seus governs**, i d'un **debat "ciutadà" estimulat per les Institucions**, és un procediment necessari però incomplet, no suficient.

Cal també estimular una **tercera dinàmica constituent d'opinions públiques transnacionals i de subjectes col·lectius d'àmbit europeu**.

Això només es pot fer des de la societat i dins de la societat. En aquest terreny, la prioritat absoluta dels i de les socialistes, hauria de ser **la construcció i el desenvolupament d' "agregadors"**. Ens referim a les **plataformes d'idees, iniciatives i debats** que poden anar sumant a una perspectiva comú als i les socialistes dels distints països europeus.

Aquesta perspectiva de desenvolupament constitutiu de "subjectes europeus" sobre la base d'una xarxa d' "**agregadors**", pot contribuir en els propers anys a una superació positiva de l'actual "crisi constituent"; però en qualsevol cas **la transcendeix**, perquè tant en el cas d'una sortida favorable d'aquella (per la que cal lluitar activament) com en la hipòtesi contrària (una victòria dels enfocaments més minimalistes i intergovernamentalistes), es manté la possibilitat i la necessitat de construir "**societat civil socialista**" a Europa.

La perspectiva dels ciutadans i ciutadanes

Mirem ara les coses des d'un altre punt de vista. En general, a Europa, les relacions entre política i societat civil son pèssimes[6].

És freqüent interpretar aquesta situació com un allunyament entre la societat individualitzada i la cosa pública. Però una situació de distància i

desconfiança no ha d'interpretar-se erròniament com un estat de despolitització. La tendència a l'individualització és una realitat dels nostres temps, però de fet, amb llenguatges i èmfasis diversos, amb protestes, amb escepticisme o desconfiança envers "*els polítics*", amb abstenció creixent, o amb una sensibilitat accentuada envers els plantejaments identitaris i populistes, les societats europees estan mostrant **una demanda de política**.

El nostre punt de partida, per ajudar a trobar respostes al repte que això planteja, no ha de ser la defensa d'uns interessos partidistes o institucionals. Es tracta d'ajudar a fer dels partits i de les institucions als que pertanyem o als que donem suport els titulars democràtics d'uns projectes recolzats en una opinió col·lectiva en desenvolupament. I, en conseqüència, d'incidir en la generació d'aquesta opinió.

Les nostres iniciatives haurien de partir doncs de la perspectiva dels ciutadans i ciutadanes com elements protagonistes d'un debat i d'unes proposicions.

Haurien de situar-se en el terreny de la ciutadania, en la societat civil, i partint d'aquest punt, haurien d'aspirar a un jugar una funció en "*diagonal*", de facilitació de diàleg, debat i iniciatives, entre el món "*horitzontal*" de la societat civil, de les seves opinions, els seus moviments i associacions, i el món "*vertical*" dels partits i les institucions democràtiques. Volem situar-nos en uns terrenys de frontera, de contacte entre "*insiders*" i "*outsiders*", "*verticals*" i "*horitzontals*", entre afiliats i responsables del món polític i dels moviments i associacions de la societat civil.

Els territoris de frontera acostumen a ser els més interessants, els més fecunds i significatius. S'hi poden produir, paradoxalment, processos simultanis de mestissatge i de descontaminació. Produeixen connexions fèrtils i eviten l'anquilosi dels "*ghettos of the mind*" que segregen inevitablement les posicions d'isolament autorreferencial.

En particular creiem que és necessari el **diàleg entre els partidaris i els contraris al projecte de Tractat constitucional**. Molts de nosaltres vam pronunciar-nos a favor del projecte de Tractat constitucional. Ens semblava un compromís acceptable que permetia que l'Europa dels 25 seguís avançant en un quadre més clar i equilibrat d'organització dels poders, amb una unificació dels tractats existents sense modificació del seu contingut polític. El qui des de l'esquerra van abonar el doble "*no*" francès i holandès deien que darrera d'una façana d'aparent neutralitat, el projecte de Tractat dibuixava un projecte ideològic i polític neoliberal, que quedaria així "*constitucionalitzat*", "*inscrit en el marbre*", etc.

És evident que la discussió no avançarà si se cenyeix a la defensa d'aquestes interpretacions antagòniques. En canvi, sobre altres assumptes pot avançar.

Un nou enfocament hauria de partir de la constatació empírica que:

- 1) hi ha el risc que si s'allarga i deteriora un “*impasse*” constituent, qui en sortirà guanyant són els partidaris de les sortides minimalistes i integovernamentals;
- 2) no hi havia un “*pla B*” pel cas de victòria del “*no*” i
- 3) tampoc s’ha generat una dinàmica unitària significativa en el camp dels “*no*” d’esquerra.

També hauria de partir d’una valoració general del procés europeu dels darrers anys. En els intents d’interpretació sobre les causes del doble “*no*” (“*malaise*” francès i crisi del multiculturalisme a Holanda, distància creixent entre les opinions públiques i els partits, immigració i retrocessos en la cohesió social, deslocalitzacions, sentiment d’inseguretat, pessimisme de cara al futur, etc.), s’ha tendit a silenciar o subvalorar un altre aspecte, que és important si es vol entendre què succeeix i efectuar un canvi de ruta.

Ens referim a la pròpia **feblesa del procés europeu** de la darrera dècada, la seva **manca de força política, intel·lectual i simbòlica**, el dèficit d’ambició pública dels seus dirigents. Assenyalar amb el dit és de mala educació; però la gravetat de la situació fa necessari dir que, d’ençà de **Delors**, tot ha anat cap avall a la **Comissió** i que, en un **Consell** sense lideratge, les coses no han anat millor.

Sobre el projecte europeu de les esquerres hi ha un debat necessari, que serà possible entre aquells que, partidaris o contraris al actual projecte de tractat constituent, abandonin posicions excloents, i adoptin un enfocament a la vegada més pragmàtic i més ambiciós que la simple afirmació grandiloqüent i polèmica de les posicions pròpies[7].

Aquesta no hauria de ser una hora de discòrdia pels socialistes i l’esquerra europea, perquè alguns problemes de les nostres democràcies són tan greus i tan urgents que no no haurien de permetre el luxe de les confrontacions estèrils.

El “mal francès”

A **França**, el novembre de 2005, esclatà una tremenda revolta urbana que acabà amb milers d'automòbils cremats, més de 250 estableiments públics (escoles, llars d'infants, etc.) agredits i una quinzena de centres religiosos atacats. Aquesta explosió de violència urbana, de desordre extrem i general, posà de manifest l'existència d'una greu crisi de representació política i una brutal erosió dels elements d'identificació general de la societat. Entre el temor de les majories i la desesperació de les minories marginades, apareixia l'extrema feblesa, en amples sectors socials, dels "*llaços subliminals entorn de plantejaments comuns*"[8] que mantenen una societat democràtica cohesionada.

Paul Ricoeur alertava, poc abans de morir, sobre la gravetat d'aquesta situació[9]. En moltes societats europees poden detectar-se manifestacions d'aquest fenomen general de disgregació, que **Ricoeur** designava amb el terme de "*déliation*", una dissolució de lligams. Això es tradueix, en els sectors populars, en processos de desafiliació, de desconexió social, d'afebliment dels ideals seculars del moviment obrer, que té les seves conseqüències polítiques[10].

Hi ha una sèrie de fenòmens de disgregació, de desconexió entre món social i món polític, que porta a allò que alguns han denominat el "*mal francès*": una situació de fragmentació social, desconexió i anomia que genera un buit, que tendeix a ésser omplert amb replegaments identitaris (el pas del multiculturalisme al multicomunitarisme), o amb una cursa desesperada a la recerca de solucions individuals, radicalment escèptiques davant qualsevol projecte col·lectiu.

Una conseqüència d'aquesta situació és **una crisi de representativitat** de les institucions democràtiques i dels partits, un afebliment de la confiança en la política democràtica i els seus instruments. A **França**, després de la revolta urbana de novembre de 2005, es produí una discussió pública: periodistes, experts, intel·lectuals més o menys mediàtics, debateren àmpliament en els mitjans de comunicació. Allò que resultà sorprenent és que els responsables polítics en general van callar: assessorats potser pels corresponents gabinets de comunicació, optaren per no discutir un tema que els hi podia alienar un o altre sector de l'electorat. **Michel Rocard**, un dels pocs a parlar, va dir una cosa terrible: tots els responsables polítics sabien des de feia molts anys que una cosa així es podia acabar produint [11].

Aquesta situació pot estendre's a altres països europeus pel simple fet que les causes que produïren aquells efectes existeixen també en aquests països.

La política democràtica, i especialment la socialista, necessita avui urgentment una nova qualificació que s'afronti a aquests fenòmens, i la força per obtenir-la no s'improvisa: s'ha de construir i desenvolupar d'una manera concreta.

Caldrà molta maduresa democràtica, molta tenacitat, molt respecte mutu, molta intel·ligència i molta solidaritat si volem evitar l'amenaça que ens anuncia el "mal francès" d'aquests dies. No sols caldran polítiques socials eficaces: caldrà també recuperar la força de la política democràtica com instrument indispensable de participació, de confrontació i d'agregació d'identitats col·lectives.

Si no, les nostres societats corren el risc del declivi o d'una nova barbàrie feta d'identitarismes excloents, de caràcter nacional, ètnic, religiós o tribal, potencialment violents i amb una creixent factura de violència, por, egoisme i inseguretat.

La renovació de la vida política a Europa

Hannah Arendt citava la fórmula llatina "*potestas in populo, auctoritas in senatu*" per caracteritzar una democràcia saludable. En una versió actual podria ser "*el poder al poble, l'autoritat a les institucions democràtiques*".

A Europa hi ha el risc d'instal·lar-nos en una situació amb pobles amb poc poder a les mans, exercint un poder simplement punitiu (el "no" en un referèndum, el "zapping" en unes eleccions) i amb unes institucions democràtiques d'escassa autoritat (amb problemes de legitimitat en relació amb les opinions públiques, i de poder en relació amb les forces econòmiques).

Aquestes dues febleses creixen avui, alimentant-se mutuament.

El fons de l'assumpte, en la vida política actual a Europa, és que hi ha molta gent que, tot i sabent què és el que s'hauria de fer (i el que no s'hauria de fer), no troben els instruments, o la confiança, o la voluntat, d'empènyer en la direcció que consideren desitjable.

Disposats a sortir al carrer quan veuen una causa clara i necessària, molts ciutadans i ciutadanes són en canvi reticents a implicar-se en processos més articulats, complexos i permanents. I pel que fa a la política, són més aviat espectadors crítics que ciutadans implicats.

És gran, per exemple, el contrast existent entre la mobilització que es produí contra la guerra de l'Iraq i l'actitud que expressa una part

considerable de la ciutadania progressista, sobretot la més jove, pel que fa a la política.

Essent reveladors potents dels problemes i reptes del nostre món actual (i també, paradoxalment, de la “*individualització*” de la nostra societat) aquestes mobilitzacions intermitents corren el risc de mostrar una “*generosa ineficàcia*” (com a màxim **aturar coses** – el **CPE** francès és el darrer cas- però **no impulsar-ne**), si no s'estableix - des d'una banda i de l'altra - una relació positiva entre partits i moviments, entre política i societat civil. La mediació política és indispensable: a **Espanya** (i ara a **Itàlia**, amb el nou govern de **l'Unione**) és des de la política, des del govern, que es retiren les tropes.

La **societat individualitzada** genera **tendències contradictòries**:

1) d' una banda, un augment de les **demandes d'autogovern** col.lectiu (i personal) que obre la possibilitat històrica d'unes noves formes de la política, d'un aprofundiment de la democràcia i els seus processos (la **individualitat autònoma i crítica del ciutadà informat**, que no combrega amb rodes de molí, que desitja una **participació responsable, simple i directa** en els intents de solventar els problemes col.lectius i que vol disfrutar del plaer de fer-ho amb els altres);

2) però també, de l'altra, la **fragmentació** i les **desconnexions**, que obren la possibilitat de **derives populistes** alimentant-se d'aquesta suma d'entitats potencialment manipulables que constitueix sempre tota multitud quan esdevé solitària i passiva, i té la sensació que s'enfronta a un futur incert.

Populisme i “patriotisme econòmic”

Si no es desenvolupen noves iniciatives polítiques de l'esquerra i el centreesquerra a Europa, anirà augmentant el risc que el malestar de les opinions europees derivin en **reflexos proteccionistes i defensius** i que aquests trobin en el camp polític respostes oportunistes.

De fet això s'està produint, no sols amb el sorgiment de forces **populistes** sinó també amb el retorn de plantejaments de renacionalització de polítiques i de “*patriotisme econòmic*” en alguns governs[12].

Ultra la seva inadequació als reptes presents i de futur, aquesta tendència podria retardar la resposta d'una estratègia europea recolzada

en un real govern econòmic i social europeu, que és la única que pot donar resposta al malestar de les societats europees.

El perill a evitar és que es crei un **cercle viciós de naturalesa paradoxal**:

1) els problemes que generen el malestar social son de tal dimensió (fenomen migratori, transició a l'economia del coneixement, etc.) que **desborden** els Estats i requereixen un “*govern europeu*”;

2) però el malestar social tendeix a girar-se **contra** “*Europa*” (que es percep com quelcom lligat a la “*globalització*”);

3) en conseqüència, els governs nacionals tendeixen a seguir la tendència que marquen les opinions i abonen, de fet o de paraula, la “renacionalització” dels seus plantejaments;

4) d'aquesta manera els problemes subsisteixen, **retroalimentant** el procés.

Creiem que, en aquest marc, el perill del **populisme** es fa servir sovint de **coartada** per les **polítiques regressives de renacionalització** dels governs.

No menyspreem el risc del populisme, però creiem que sobrevalorar-lo pot portar a legitimar polítiques negatives.

Les fronteres polítiques no s'han d'establir entre “*demòcrates*” i “*populistes*”, sinó entre projectes democràtics alternatius i clarament diferenciats, perquè una indiferenciació en el camp dels demòcrates porta a la indiferència envers els seus plantejaments i alimenta el camp dels populismes.

Un “sentit comú” progressista

D'altra banda, les poblacions europees son aclaparadorament demòcrates: pràcticament ningú, posa en dubte els principis d'igualtat política, sufragi universal, pluralisme, llibertats públiques, Estat de dret, laïcitat, etc.

A això cal afegir que el “*sentit comú*” de les opinions públiques és majoritàriament **progressista**.

Conceptes com “*els joves no han de viure en la precarietat*”, “*la igualtat de gènere ha d’esdevenir total*”, “*cal acabar amb la fam al món*”, “*necessitem un medi ambient sostenible*”, “*la gent té dret a la seguretat professional*”, “*tothom ha de disposar d’assistència sanitària*”, i tantes altres de sentit semblant formen àmpliament part del nostre sentit comú europeu, i constitueixen directrius bàsiques per les nostres polítiques possibles.

Son opinions majoritàries inspirades en principis i valors en els que ens reconeixem substancialment. Es podria parlar en aquest sentit d’un **reformisme passiu de les majories**, que subministra una excel·lent base potencial per una esquerra europea modernitzada.

En tot cas, és una bona notícia que després d’anys d’hegemonia dels plantejaments neoliberals de competitivitat i individualisme a ultrança, els postulats de **Margaret Thatcher** semblin avui pertànyer al Pleistocè inferior, encara que, lamentablement, el seu llegat pesi encara a Europa.

En amples sectors, aquestes posicions progressistes conviuen amb sentiments de desconfiança envers la política i d’inseguretat de cara al futur. Però això no implica, com alguns afirmen, que l’evolució de la societat individualitzada se’n vagi fatalment cap a la dreta. Més aviat sembla indicar que a la “*demanda material*” se suma d’una manera creixent, a Europa, una “*demanda de sentit*”.

No és aquesta una qüestió abstracta, especulativa. No és que les poblacions europees estiguin sotmeses a angoixes metafísiques. Es tracta de la conseqüència d’una sèrie de fenòmens concomitants, des de l’espectacle de la “*política de mercat*”, molt concentrada en missatges banalitzats i en lideratges mediàtics, passant per l’esgotament del model fordista, la difusió de la informació, la complexitat creixent dels problemes i de la gestió dels mateixos (que provoca la sensació d’una convergència i d’una indiferenciació entre els grans partits de govern : “*tots iguals*” (o, a França “*tous pourris*”).

Tot tendeix a generar la percepció d’un desequilibri creixent entre, d’una banda, la **potència de l’economia i de la tecnologia** i, de l’altra, **les limitacions del poder ciutadà i de la democràcia**.

El “sentit comú” progressista, en la mesura que és passiu, permet amb una certa segregació de la política en mans de nuclis professionals. Però aquests van perdent legitimitat, en un context de “*desacralització*” del poder i de l’autoritat, de secularització ideològica, d’autonomia i d’individualització de la societat.

Tot això genera una **creixent demanda d'innovació i de canvi en la política** (de noves propostes i programes, nous llenguatges i relats, nous mètodes i nova organització) que els socialistes han d'anticipar, si pretenen activar el consens reformador de les majories.

Aquesta activació és possible: malgrat els problemes actuals (i en certs aspectes a causa d'aquests problemes) creiem que si a aquestes majories se li sotmeten degudament propostes coratjoses, amb una visió coherent del relançament intern d'Europa i del paper d'Europa al món, **aquest consens progressista pot esdevenir majoritari i actiu.**

Però això requereix, entre altres coses, una superació de la "*política de mercat*". L'origen de la desconfiança ciutadana es troba en el paper "*antipolític*" que, en diversos aspectes, ha anat prenent la política ultra-professionalitzada, marcada pels diners i per un caràcter elitista i autorreferencial. Aquesta situació ha produït una simplificació extrema i trivialitzada dels missatges polítics, reduïts a fórmules publicitàries; ha creat una esfera pública reduïda sovint a la condició d'espectacle.

El rescat de la política democràtica a Europa sols podrà aconseguir-se amb la riquesa del debat, la qualitat de nous plantejaments, la possibilitat de generar processos participatius de generació d'opinions, les garanties formals contra el poder d'aquells que veuen en l'electorat una simple realitat manipulable, o veuen en les eleccions l'element que ho condiciona tot (en el sentit del "*això no es pot dir, perquè hi ha eleccions a la vista*", evitant el debat de qüestions justes i necessàries[13]).

La politització del procés europeu: confrontacions, aliances, compromisos

Per interessar i implicar més les opinions públiques en les institucions europees i les seves polítiques, i per permetre als electors i electores decidir sobre els equips i els programes comunitaris, es planteja des de ja temps la qüestió de polititzar l'UE, trasposant a nivell europeu la confrontació democràtica entre les distintes corrents polítiques, particularment el clivatge esquerra/dreta.

El marc de 2006, l'associació "*Notre Europe*", fundada per **Jacques Delors** i presidida per **Tomaso Padoa-Schioppa**, organitzà a la Universitat Lliure de Brussel·les (ULB) una discussió entre partidaris i contraris a aquesta evolució[14], sobre la base de dos textos d'introducció. Un polític britànic, **Simon Hix**, defensa la tesi de la politització ("*Les batalles polítiques permeten als ciutadans identificar els protagonistes i comprendre a quines conseqüències eventuais s'exposen*

si un camp o l'altre aconsegueix implementar la seva agenda"). Un universitari italià, **Stefano Bartolini**, combat aquesta superació de la primacia dels usos consensuals que caracteritzen les institucions europees.

Ja el 1998, "*Notre Europe*" havia proposat polititzar el debat europeu vinculant el càrrec de president de la Comissió al resultat de les eleccions europees. S'en parlà també abans de les eleccions de 2004, junt amb la suggestió d'avançar també en la presentació de llistes europees dels/les socialistes, encara que sigui d'una manera parcial (inclusió de candidats/es en llistes d'altres països"[\[15\]](#)).

Les **qüestions de fons** que es plantegen en aquesta discussió son diverses, però creiem que n'hi ha **tres** que són les més rellevants i que cal discutir entre nosaltres.

1) En primer lloc, s'ha tendit potser massa expeditivament a donar per superat el mètode funcionalista en el procés de la construcció europea. Es diu, en efecte, des de fa anys, que a la UE ha arribat "*l'hora de la política*" i que el funcionalisme dels pares fundadors, valgui la redundància, ja no funciona.

Però el balanç dels darrers anys sembla desmentir aquesta visió. És el funcionalisme comunitari allò que més o menys ha continuat funcionant, mentre que la "*política europea*" no ha avançat més enllà dels límits de l'intergovernamental.

La qüestió a discutir en aquest camp és **per què ha estat així**. Feblesa dels lideratges? Paràlisi produïda per l'existència de projectes diferents?

2) En segon lloc, l'oposició dreta-esquerra no es suficient per explicar les confrontacions polítiques europees, perquè cal tenir en compte els **clivatges nacionals** i l'existència **d'actituds i projectes confrontats en relació al propi procés de la integració europea**.

En aquest àmbit, caldria discutir sobre la situació de les "forces en joc", les actuals i les possibles aliances.

3) En tercer lloc, del camp dels qui s'oposen a la politització, i també des del camp del "no d'esquerra", es diu que la bipolarització no és possible **perquè les polítiques de la Unió estan fixades en els Tractats**.

També aquí hi ha una discussió necessària.

Des del nostre punt de vista, a aquesta discussió no se li pot donar una resposta simplista. L'objectiu ha de ser avançar pragmàticament vers **el màxim nivell possible de joc democràtic en les institucions europees**, tenint en compte que es tracta d'un procés en el que, al llarg de molt temps, caldrà jugar amb **confrontacions** clarificadores, però també amb **aliances** i **compromisos**.

Es tracta, per tant, de definir projectes de "govern europeu" alternatius (dreta/esquerra) que puguin concitar majories a nivell dels Estats membres i que tinguin una traducció política visible en la correlació política i l'orientació de les institucions de la Unió: Parlament, Consell, Comissió.

Però es tracta també d'assegurar, durant un llarg període, una àmplia majoria plural partidària d'avançar en la integració política europea, i això requereix un esquema d'aliances en el que l'objectiu ha de ser aïllar i mantenir en posicions de minoria els partidaris de l'Europa-mercat, minimalista i intergovernamental.

És des d'aquesta perspectiva estratègica que cal revisar els plantejaments del federalisme europeu d'esquerra.

Un nou federalisme

Un dels primers actes de **Giorgio Napolitano**, com president de la República italiana, fou assistir, a l'illa de **Ventotene**, a un homenatge a **Altiero Spinelli**, una de les figures més emblemàtiques del federalisme europeïsta.

Tot reafirmant la seva convicció "*la seva plena convicció que Europa ha de donar-se un ordenament constitucional*", el nou president d'Itàlia féu una crida als partits, a les forces socials, de la cultura, de les institucions regionals i locals, als moviments associatius, i sobretot als joves, a lluitar per la unitat d'Europa: "*no ha ha futur si no és en el refús de tota fatigada temptació de replegament sobre il.lusòries i mesquines reivindicacions de l'interès nacional o sobre estèrils abandons a l'escepticisme envers el projecte europeu*".

L'euroescepticisme, digué, pot ésser vençut amb "*un enfocament realista*", que tingui en compte "*els errors i mancances*" del procés d'unitat política europea, i per tant "*amb visions noves, no purament repetitives*".

En el camp de l'esquerra, l'ideal federalista europeu provés de la Resistència. **Spinelli** redactà el **Manifest de Ventotene**, amb **Ernesto Rossi** i **Eugenio Colorni**, mentre eren confinats pel feixisme.

En un article de 1945, quan estava acabant la Segona Guerra Mundial, **Hannah Arendt** deia que "*El principi fonamental de la Resistència francesa ha estat 'libérer et fédérer', i amb aquest 'federar' 's'al·ludeix a una quarta república federal en una Europa federal'*". I afegia que els periòdics clandestins xecs, italians, holandesos o noruecs "*insisteixen en conceptes quasi idèntics*".

En bona mesura la construcció de l'Europa actual és el resultat de la lluita **contra els nacionalismes dels Estats nació** que caracteritzà bona part de la Resistència europea contra el feixisme.

Però avui ens trobem, paradoxalment, que la "*crisi europea*" és en bona mesura una "*crisi dels Estats*". Aquests es troben disminuïts, incapaços de fer front als nous desafiaments de la globalització: demografia i fenòmens migratoris, transició a l'economia del coneixement, desenvolupament sostenible, lluita contra el crim organitzat i el terrorisme, etc. En tots aquests aspectes vitals, els Estats europeus són insuficients i necessiten la sinergia d'un govern europeu dels fenòmens globals.

La necessitat de "*visions noves*" deriva també del fet que el transnacionalisme polític europeu es troba, malgrat mig segle de construcció comunitària, en una fase molt germinal, molt embrionària. Els contenidors "*nació*" i "*Estat nació*" han mantingut formes de vida, d'identificació, d'identitat, modalitats específiques i sobiranes de relació i decisió en el camp polític, econòmic i social.

Però aquests elements insubstituïbles de subjectivitat, identitat i familiaritat amb les institucions no són incompatibles ni contradictoris amb el nou moviment que, per camins diferents, apunta al desenvolupament d'una ciutadania europea i una política europea.

Jacques Delors ha assenyalat en alguna ocasió que a la Unió Europea "*està desapareixent el tabú del federalisme*", tot recordant que "*els militants federalistes, que a Europa foren els pioners de la construcció europea i que s'alarmaven en els anys 30 pel risc d'una nova gran guerra mundial, identificaven nacionalisme i nació. Per això durant aquell període combateren la nació. Avui alguns d'ells pensen que la nació ha canviat, encara que calgui mantenir-se vigilants, i que en conseqüència federalisme no vol dir desaparició dels Estats*".

Aquesta perspectiva permet superar una confrontació apriorística, esquemàtica i ideologitzada entre "*federalistes*" i "*intergovernamentalistes*". L'antic federalisme es confrontava als Estats nació, vistos justament en la seva època com un adversari[16] que es

volia substituir per l'Estat supranacional europeu a través d'una "tasca infinita"[17].

La dimensió transnacional europea no ha reemplaçat ni reemplaçarà la dimensió nacional i la realitat dels Estats. Ni tampoc el contrari: no podran abolir-se l'una a l'altra, ni s'han de confrontar. Es tracta d'una dicotomia que cal refusar si es vol fer una lectura lúcida del present i de les seves tendències.

Un nou federalisme, o si es vol una "nova visió" del federalisme europeu, hauria de proposar, en aquest sentit, sota l'objectiu general d'una "Federació d'Estats i de pobles", no un "super-Estat europeu" sinó un plantejament que doni tot el seu sentit al principi de subsidiarietat, associant estretament a la construcció europea els Estats, els autogovernos nacionals i regionals, les democràcies locals, les organitzacions de la societat civil i les opinions públiques.

És a dir, un federalisme a favor d'una Europa que no es defineixi com un super-Estat en gèrmen, o com una dimensió administrativa omnipresent, sinó al servei de les democràcies nacionals, on resideix la sobirania, i de les democràcies locals. Això implica la necessitat de dues innovacions fortes en relació al dels "pares fundadors": un enfocament que potenciï el govern europeu i, a la vegada, la governança a distints nivells. No un Estat supranacional, sinó més govern polític d'Europa, sobretot en l'àmbit de l'economia, la recerca, la innovació, el medi ambient, la seguretat i la política exterior (en especial els fenòmens migratoris), i al mateix temps una Europa més pròxima i descentralitzada en els altres terrenys.

Un grup de diputats i diputades socialistes del Parlament europeu plantejà el 2001 un enfocament d'aquest tipus en un manifest ("*Un projecte europeu pels socialistes: el nou federalisme*") que continua sent vàlid en bastants aspectes [18].

La dada important a retenir d'aquella experiència és que el manifest recollí les signatures d'una majoria absoluta dels membres del Grup socialista del PE, inclosos membres britànics i d'altres països amb una opinió pública reticent envers els plantejaments federalistes. Un enfocament d'aquest tipus sembla adequat per conciliar els necessaris consensos majoritaris.

Ni federalisme doctrinari, ni intergovernamentalisme minimalista: la UE serà sempre una realitat mixta, amb elements federals i elements intergovernamentals. És sobre aquesta base que es poden desenvolupar les aliances més àmplies per tirar endavant en els propers anys el procés constituent de l'Europa política.

La modernització europea del socialisme

En la perspectiva de revitalització de la vida democràtica a Europa, és essencial plantejar-se la qüestió del futur dels grans camps d'identificació política dels pobles; i, en el nostre cas, de la identitat socialista.

De fet, molts partits socialistes i socialdemòcrates europeus actuen com si la seva fos, avui per avui, una identitat inhibida.

En canvi, tenim la convicció que està creixent a Europa la necessitat d'una **moderna reactivació de la identitat socialista**: d'una reafirmació dels motius i dels fins d'un moviment que corre el risc d'afeblir-se en una inconsistència resignada si no sap afirmar en termes de futur les seves senyes d'identitat.

La gent constata que els partits que s'anomenen socialistes, o que fan referència al socialisme, en parlen molt poc. No espera que aquests partits proposin la "*realització*" del socialisme, la creació d'una societat socialista alternativa a la existent.

Allò que volen dels partits socialistes i socialdemòcrates és la coherència d'una perspectiva evolutiva, la definició d'uns objectius vinculats a uns principis, i una pràctica adequada, no contradictòria; incloent el comportament (cultura, moral, estils de vida) dels seus representants.

Sobretot la gent demana veracitat i coherència entre allò que es diu i allò que es fa.

És fàcil ironitzar sobre la pretensió de plantejar la qüestió avui de la identitat socialista, com si es tractés d'un prurit ideologista, nostàlgic, innecessari. Però seria francament idiota no veure, en la realitat present d'Europa, l'enorme "*demanda de sentit*" que emergeix, i també la potent creixença de les pulsions d'identitat, especialment entre els joves.

Enfront del repte que plantegen aquestes demandes de sentit i identitat (i també per combatre les derives fonamentalistes, nacionalistes i populistes) creiem que és precisa l'afirmació d'uns fonaments clars. Fins i tot per consideracions pragmàtiques i electorals hauria de fer-se evident que una idea moderna de socialisme és una necessitat identitària latent en amples sectors de moltes societats europees sotmeses a pressions disgregadores.

Aquesta és, creiem, la clau que explica la popularitat de **Rodríguez Zapatero** i de la seva referència a un "*socialisme dels ciutadans*" en

distints països de la Unió. S'interpreta com un plantejament moderat però de ferma prossecució d'uns objectius de major llibertat i igualtat, i de coherència entre les paraules i els fets: retirada de les tropes d'Iraq, paritat en el govern (meitat dones, meitat homes), extensió dels drets civils i socials, llei contra la violència de gènere, matrimoni gai, confirmació de la idea laica d'Estat, reafirmació de l'escola pública, reducció del treball precari a favor d'una economia de major qualificació, intervenció pública a favor de les persones dependents (el "*quart pilar*" de l'Estat del benestar), etc.

Aquest projecte, dut a terme amb una atenció particular al paper determinant de les **dones** i de les **noves generacions**, i amb una expressa voluntat de rigor i austeritat ("*el poder no em canviarà*"), ha mostrat la seva eficàcia en moments d'esgotament d'alguns processos de modernització socialdemòcrata, especialment en la seva capacitat de crear consensos actius entre la joventut.

En efecte, en aquests darrers anys pràcticament tots els partits d'esquerra i centreesquerra han fet, d'una manera o altra, el seu "*aggiornamento*", en la pràctica i en el terreny de les formulacions ideològiques.

L'error d'algunes temptatives d'adaptació als canvis ha estat assumir un tipus de modernització en determinats aspectes imitador de les posicions adversàries. El seu problema, durant el llarg cicle d'hegemonia i de "*colonialisme narratiu*" del neoliberalisme, no ha estat la seva "*socialdemocratització*" sinó la seva "*social-mediocratització*": no una moderació dels programes, sinó una pèrdua d'ambició i de confiança en la pròpia identitat, fins confondre els problemes d'una imprescindible adequació dels programes amb un gratuït abandó de les senyes d'identitat i dels objectius permanents indispensables.

L'evocació d'un socialisme ciutadà no és un retrocés a una tradició maximalista i ideològica sinó un gir cap a la lucidesa i a el realisme: cap a la reafirmació d'una identitat vital.

Es recolza en una concepció no ideològica del socialisme. Aquest no és entès com una doctrina sinó com un procés permanent d'emancipació i igualtat dels homes i les dones.

El socialisme és, des d'aquesta perspectiva, simplement quelcom que succeeix: la persistent recurrència, una i altra vegada, en una o altra conjuntura, en un racó de món o l'altre, de processos d'agregació i de posta en moviment de multituds d'homes i dones, processos indefectibles mentre substiteixin l'explotació en el treball, la desigualtat injusta,

l'opressió, la discriminació o la dominació. És una mena de “principi energètic”, que fa que molta gent planti cara i tracti d'aconseguir més llibertat, igualtat i justícia[19]. Amb una renascuda innocència creativa; i amb el risc de renovats errors, fruit de la desmemòria.

Perquè el problema no rau en la vitalitat i potencialitat d'aquest “*principi energètic*”. Malgrat tota la interessada literatura que s'ha fet en les dues darreres dècades sobre la “*mort del socialisme*”, la seva força es manté i es manifesta en la seva fecunditat per verificar “nous començaments”. El problema es troba en les vàlvules que, en el camp de la política, de les idees, dels programes, dels poders, utilitzen aquesta energia i tracten d'orientar-la vers uns o altres objectius. El problema se situa sovint a les sales de màquines, en els ponts de comandament quan, en els avatars de la història i de la política, s'han dedicat a guanyar poder individual i de grup, a desenvolupar tràgics somnis totalitaris, o, en l'extrem contrari, a adequar-se a les forces dominants, abandonant qualsevol objectiu de canvi orientat pels valors del socialisme.

En aquest sentit, el socialisme dels ciutadans es caracteritza per una dimensió **radicalment participativa i democràtica**, indispensable com una garantia per evitar i corregir errors, i es diferencia clarament dels intents de modernització de les “*avantguardes*” que pretenen detentar la “*úunica solució possible*” i volen fer beure la seva medicina atorgant-li un caràcter d'ineluctabilitat fatalista [20].

Enfront del “*there is no alternative*” (no hi ha alternativa) de la dreta neoliberal, i enfront dels modernitzadors doctrinaris del centresquerra (pels que “*el clivatge dreta-esquerra ja no te sentit: hi ha els moderns i els altres, això és tot*” [21], aquest plantejament socialista afirma la vital importància del lligam d'uns valors d'identitat compartida, i abona els plantejaments d'exploració pragmàtica, consensuada i participativa d'allò que “*pot ser*” en cada moment, en funció d'uns objectius estables de llibertat, igualtat i solidaritat.

Per exemple, els enfocaments que, a **Suècia** i altres països escandinaus, han obert vies de modernització alternatives, combinant apertura econòmica i mobilitat professional amb una forta protecció social i uns elevats nivells d'inversió en els ciutadans, que assenyalen la possibilitat d'unes vies europees de resposta als reptes de la globalització, alternatives al receptari neoliberal.

El desplegament del PSE

D'una determinada manera, aquesta modernització a la vagada “*pragmàtica*” i “*identitària*” s’ha manifestat també en el Partit socialista europeu (PSE). El 23 d’abril de 2004, reunit en congrés a Brussel·les, va procedir a designar el seu president mitjançant el vot dels delegats i delegades i no, com era tradicional, a través d’un nomenament consensuat entre els representants de les direccions dels partits nacionals.

L’antic primer ministre de **Dinamarca, Poul Nyrup Rasmussen**, que defensava la idea d’un PSE amb afiliats i amb una dinàmica transnacional, va guanyar per un marge escàs (163 contra 157) enfront de l’italià **Giuliano Amato**, que defensava una concepció del PSE més com a lloc de coordinació dels partits nacionals i de concertació entre dirigents. Aquesta votació reflexava alineaments nacionals, però es dirimí finalment a favor de Rasmussen pel fet que una majoria dels delegats i delegades aspirava a fer un pas endavant en la direcció d’un desplegament del PSE com a veritable partit transnacional.

D’ençà d’aleshores, al llarg d’un període marcat pel procés constituent i els seus avatars, el PSE ha fet passes en aquesta direcció. En el seu consell de Viena, el 24 i 25 de juny de 2005, el PSE aprovà un document de treball que constitueix un full de ruta pel seu desenvolupament organitzatiu i polític [22].

En aquest document, que comença dient: “*Hem entrat en una nova fase en la història dels partits polítics a nivell europeu*”, es proposen una sèrie de mesures concretes en “*un procés que acaba de començar i que encara ha d’assolir tot el seu sentit*”.

Els quatre àmbits en els que es fan propostes corresponen a:

1) **un PSE més visible i influent** (presència més visible i regular dels líders nacionals; creació de xarxes temàtiques per cada àmbit polític prioritari; nova identitat visual);

2) **un PSE més democràtic i eficaç** (cicle de cinc anys sincronitzat amb el mandat polític europeu, més implicació dels partits membres en els congressos, paritat dona/home);

3) **un PSE orientat a la participació dels seus membres**, obrint l’afiliació al PSE (“*cada partit membre decidirà si vol donar aquesta possibilitat als seus afiliats o no*”);

4) **un PSE obert als seus interlocutors** (millor col.laboració amb les organitzacions de la societat civil, especialment a través del **Fòrum Progressista Global**)[\[23\]](#).

Aquestes mesures han anat posant-se en marxa. El PSE disposa ara d'una pàgina web activa i interessant [\[24\]](#). En particular, des del maig de 2006 **s'ha obert l'afiliació al PSE** [\[25\]](#).

Es tracta d'un procés necessàriament lent i limitat. Pel que fa a la implicació de les bases dels partits nacionals, dels seus quadres i estructures intermèdies i locals (fins i tot en certs casos, dels seus propis grups dirigents) el PSE és encara molt poc conegut. En aquest sentit de penetració en les agendes, els debats i la pràctica dels partits nacionals, el **PSE** és encara, en bona mesura, una **realitat desconectada**.

Tots sabem que un partit no es fa en un dia i que les improvisacions en aquest terreny no acostumen a anar bé. La formació d'un partit socialista depèn justament d'un procés constitutiu quereeix precisament a causa de la seva complexitat, perquè combina processos d'autoorganització de base, configuració d'una cultura comuna a través d'una experiència compartida de debat i acció, creació d'un imaginari i una tradició, configuració i expansió d'una organització amb elecció democràtica de responsables, selecció de grups dirigents i lideratges, etc.

En el cas del **procés constitutiu del PSE**, es tracta d'un objectiu encara més complex, perquè que es tracta de la generació d'un subjecte col.lectiu transnacional i d'una forma-partit inèdita que ha de desplegar-se com una convergència progressiva, en les qüestions supranacionals europees, dels partits nacionals.

Aquest procés, que serà lent, no pot però esperar. Ha de comptar, entre altres requisits, amb dos motors essencials:

1) d'una banda, una progressiva construcció del propi partit "orgànic", amb una doble dimensió, nacional i supranacional, mitjançant l' implicació creixent dels grups dirigents nacionals i dels grups de treball transnacionals (representant un d'ells l'element bàsic: el **grup parlamentari en el PE**);

2) però també, d'altra banda, amb el desenvolupament d'un **espai socialista europeu**, comunicacional, social i cultural, com a creixent "**base**" d'**impuls, suport, debat, traducció i difusió**.

Retrobem ací de nou la qüestió de les dimensions “*vertical*” i “*horitzontal*” que es planteja en parlar del “*diàleg ciutadà*” a la **Unió europea**, i la necessitat d’impulsar interaccions i iniciatives en “*diagonal*”.

En societats amb una creixent capacitat de comunicació autònoma horitzontal (internet, comunicació mòbil), aquest segon aspecte és essencial. Fins i tot en l’àmbit nacional, el paper dels partits socialistes no pot consistir ja a seguir actuant com si disposessin d’un lloc indiscutit per la comunicació política de masses[26].

Això, que és un repte fonamental d’adaptació dels partits a la realitat de la societat del coneixement i la informació interactiva, és més rellevant encara en l’àmbit polític europeu.

Es planteja així la perspectiva d’un procés progressiu de comunicació interactiva de **grups afins, d’afiliats, col.laboradors i activistes**, que es mantinguin en contacte i s’agreguin mitjançant formes d’autoorganització constituïdes per **xarxes de comunicació i intercanvi de caràcter voluntari, recíproc i horitzontal**.

Les activitats dels i de les socialistes han de ser obertes, naturals, participatives. Si el socialisme es caracteritza per l’afirmació de la igualtat de les persones, les seves activitats han de tendir sempre a ser converses i iniciatives entre iguals. Des d’aquest punt de vista, les noves oportunitats de comunicació interactiva representen una oportunitat formidable per a explorar de nou aquesta gran reserva social que segons **Michel Rocard** constituirà “*la força de convicció del projecte socialista de demà*” : aquella que es mou a través de la **participació voluntària** i de tot el conjunt de coses “*que no es paguen*” [27].

La creació d’una dinàmica de convergència horitzontal i participativa dels i de les socialistes europees és un objectiu a perseguir i constitueix una perspectiva bastant fascinant.

El repte de pensar i treballar políticament d’una manera simultània en un àmbit a la vegada nacional i europeu és gairebé inèdit. Totes les formes de lluita política que hem conegut han estat afaiçonades a escala nacional, estatal i local; o bé en la “*superestructura*” d’una construcció europea massa sovint desarrelada. Sabem que la nostra especificitat històrica i cultural és nacional, i que el marc institucional predominant ho és també.

Però a la vegada sabem que pensar i treballar només a escala nacional i local ja no és possible; que les configuracions del poder econòmic, social i polític esdevenen globals i transnacionals. I que per tant han madurat

les condicions i possibilitats d'un àmbit polític europeu que compti amb una activa implicació ciutadana.

Fòrmules relativament popularitzades, com "*pensar globalment, actuar localment*", "*activisme global*" o l'adjectiu "*glocal*", designen d'una manera intuïtiva i imprecisa aquesta tensió pròpia d'un període d'interregne, que durarà bastant temps, però està en una relativament ràpida evolució.

Debate una iniciativa de participació europea

En aquest període, hauríem de saber jugar a fons la carta de la participació, del diàleg democràtic, de les petites reunions actives, del debat, de la interactivitat, d'Internet.

Si es vol donar vitalitat a la política europea dels i de les socialistes, avançant en la construcció d'un projecte comú, cal el protagonisme de la gent: ciutadans i ciutadanes d'esquerra, socialistes, membres d'organitzacions i xarxes socials, dels sindicats, dels moviments. Especialment les dones i els joves.

A Europa és precis democràtitzar la democràcia, renovar la política, promoure activament noves formes de participació i implicació. Per aconseguir-ho, el discurs polític no pot ser un monòleg repetitiu, avorrit i paternalista, o una trista còpia de la (dolenta) publicitat comercial. Ha de ser una conversa entre iguals. Cal construir els instruments d'aquesta conversa.

És una tasca que hem d'anar fent gradualment, i que podem fer amb més eficàcia com més siguem a fer-la. Creiem que tota opinió compta, que el treball en equip i la participació son elements fonamentals.

Tot això demana temps, inevitablement. Però el fa guanyar si crea una més àmplia implicació, estableix lligams de confiança, genera suports i articulació, elements comuns d'imaginari i identitat, sentit de futur i confiança en la política.

En el fons allò que proposem és un acte de confiança que prèn valor quan no és ingenu, quan no cau en la credulitat; quan el desig de participació se superposa a la consciència que en les estructures de tot grup humà poden sempre desenvolupar-se les ambicions de reconeixement, poder i beneficis variats de persones i de grups particulars que s'oculten darrera la pseudoveritat de paraules degenerades en camuflatges o coartades. No volem deixar la política en les seves mans.

És un acte de confiança en la possibilitat d'iniciatives "*member driven*", aconduïdes pels seus membres.

El repte és dissenyar un procés, modest però que tingui continuïtat, capacitat de connectivitat i agregació, voluntat de construir comunitat política i una certa ambició de rigor i qualitat. És també, en bona mesura, un repte polític-pràctic: construcció d'instruments i *media*, on la prioritat hauria de ser l'ús de la web 2.0, l'agregació de blogosferes com eina de comunicació socialista europea: connectar webs i blogs d'informació, reflexió i debat dels i de les socialistes d'Europa. Jugant un paper de **traductors** (**Umberto Eco** ha dit justament que "*la llengua d'Europa és la traducció*") id'**assembladors** (establint contactes i assignant "memòria": reunions, intercanvis, comunitats virtuals i reals, associacions, agermanaments, etc.).

Els referents de la iniciativa haurien de ser explícits:

- * Donar suport a l'esquerra que vol unir Europa.

- * Contribuir al desenvolupament del projecte europeu dels i de les socialistes.
- * Revitalitzar la democràcia europea.
- * Donar suport a una majoria d'esquerra al PE.
- * Fer créixer la consciència d'una Europa unida políticament que sigui un factor d'equilibri, pau i desenvolupament en un món injust i violent.
- * Donar suport a una Europa econòmicament dinàmica, socialment justa, culturalment oberta, internacionalment progressista i solidària.

Si aquest camí no fós transitat seria per una lamentable inversió de la màxima gramsciana. No per "*pessimisme de la raó i optimisme de la voluntat*" sinó pel contrari: un pessimisme de la voluntat que equivaldria a una dimissió davant els drames i els reptes dels moments actuals.

1. [1] Deformen així la posició, més explicable i lúcida, d'alguns ambientalistes com Crispin Tickell: "*unfortunately a disaster is sometimes necessary to push governments under pressure from public opinion into action. As Sam Johnson said: "when a man knows he is to be hanged in a fortnight, it concentrates his mind wonderfully"*".

[2] L'actualitat del procés es pot consultar a :
http://www.europa.eu.int/constitution/ratification_fr.htm

[3] Contribución de la Comisión al período de reflexión y más allá: Plan D de democracia, diálogo y debate,
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/es/com/2005/com2005_0494es01.pdf

[4]
<http://ec.europa.eu/comm/coreservices/forum/index.cfm?forum=debateurope&lang=ca>

[5] Però aquesta evolució no és fins ara rellevant: encara el **maig de 2006**, més d'un 80 % dels qui van votar "no" a França es mantenen en la mateixa posició, segons un sondatge del diari "Libération".

[6] A molts països es produeix, en paraules de Bruno Trentin, un "décrochage total" entre els partits polítics i els ciutadans (Confrontations Europe, maig 2006, <http://www.confrontations.org/>).

[7] No sols hi ha "neocons" als Estats Units. També a Europa hi ha "neocons" o "neconnards" que, a dreta i esquerra, pretenen tenir solucions simples i receptes màgiques.

[8] Subirats comentava la revolta suburbial francesa parlant de la pèrdua " *del sentiment de pertinença a una classe, a una comunitat, a un barri, que col·lectivament tractava de sortir d'una situació considerada estructuralment injusta*". Aquestes sectors, afegia, "no tenen llacos subliminals que les uneixin entorn a ideals comuns (...). Falta autoritat simbòlica, "sacralitat" compartida, elements que configuren "sentit" individual i col·lectiu" (Joan Subirats, "Paradojas del progreso", El País, 29/12/05).

[9] "Je partage (...) le sentiment de l'incroyable fragilité des institutions démocratiques. Le symbolique démocratique est faible, son entraînement émotionnel reste de ce fait fragile. Le pouvoir est actuellement une place vide au niveau

symbolique, il n'est qu'a voir cette sorte d'exil intérieur dans lequel est tenue la classe politique(...). Plus que dénonciation, c'est de resymbolisation dont nous avons besoin". (Paul Ricoeur , Nouvel Obs, 2-8 juin 2005).

[10] A França, el maig de 1981, el partit socialista recollia el 74 % del vot obrer; l'abril de 2002, no en captà més del 13 %, segons Eric Maurin ("*La crise sociale française: des nouvelles precarietés, des salariés plus isolés*", Le Monde, 21.11.05).

[11] "*Tout responsable politique français, depuis une vingtaine d'années, sait que la France vit au jour le jour avec ce danger sensiblement plus grand qu'ailleurs d'une contagion entre les incidents violents*" (Michel Rocard, "*Qu'est-ce qui se passe en France ?*", <http://www.project-syndicate.org/commentary/rocard10/French>).

[12] Joaquín Almunia, "*La patrie et le marché*", conferència a Sciences-Po, Paris, 28 de març de 2006,

<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/06/207&format=HTML&aged=0&language=FR&guiLanguage=en>

[13] Com ha escrit **Vittorio Foa**, aquesta actitud "*no és sols una deslleialtat sinó una estupidesa*", perquè hi ha dues maneres d'apropar-se als ciutadans: "*una és adreçar-se als seus sentiments egoistes i exclusius, amb la propaganda; l'altra és apel·lar als sentiments cívics, a l'éser adults i per tant no esclaus de la propaganda*".

[14] <http://www.notre-europe.asso.fr>

[15] Manifest del nou federalisme, Brussel·les 2001.

[16] "*Els Estats nació han estat la tragèdia d'Europa*" escrivia Karl Jaspers a l'acabament de la segona guerra mundial.

[17] Karl Jaspers, “*Une tâche infinie*”, Ginebra 1946 (a “Europe” , Bouquins, Robert Laffont 2000).

[18] “*Un projecte europeu pels socialistes: el nou federalisme*” , Brussel·les,
<http://www.noucycle.org/arxiu/maniffeder.html>

[19] La millor descripció recent d'aquest principi és la de Flora, pagesa boliviana, "*con su pollera (falda) de domingo, su mantilla y su inseparable bombín, mientras espera su turno para votar a Evo Morales*": "*Lo que queremos es que haiga un cambio, porque somos los más perjudicados*" (El País, 19/12/05).

[20] És aquest un tret comú, i no és l'únic, entre els vells « *thirdwayers* » i els vells leninistes.

[21] Expressió atribuïda a Tobias Dürr, que fou assessor de Mathias Platzeck quan aquest era president del SPD alemany. Per Dürr, el discriminant fonamental a Europa és “reforma o inèrcia”, una idea imprecisa que Berlusconi comparteix (“Reform and Inertia”, <http://www.policy-network.net/php/print-preview.php?aid=522>).

[22] “*Reforma del PSE, propuestas para reforzar el PSE*”,
http://www.pes.org/downloads/PES%20Reform%20%20ES%20FINAL_Vienna_24_06_2005.pdf

[23] <http://www.globalprogressiveforum.org/index.cfm>

[24] <http://www.pes.org/>

[25] per una mòdica quota d'inscripció de 5 euros:
http://www.pes.org/component/option,com_phpshop/Itemid,170/

[26] “*Como la comunicación es lo que conforma nuestras mentes y la política en último término es la batalla sobre las mentes, estamos asistiendo a una profunda revolución en los procesos de formación del poder y el contrapoder*” (**Manuel Castells**, La Vanguardia, 17/09/05).

[27] “... *ce qui est à mes yeux l’essentiel, et fera la force de conviction du projet socialiste demain: je veux parler du non marchand, du gratuit, du temps libre, de l’activité dréatrice des hommes, du don, de l’échange de savoirs et des savoirs faire, de nos rélations interpersonnelles, de l’associatif, du bénévolat et de tout ce qui ne se paye pas*” (**Michel Rocard**, “*La social démocratie doit savoir ce qu’elle veut*”, Contribution au congrés du PS, 12/07/2005).